

УДК 342.722 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.59>

ОСНОВНІ ОБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стахура А.П.,*аспірант кафедри теорії держави та права**Навчально-наукового інституту права**та інноваційної освіти**Дніпровського державного**університету внутрішніх справ*

ORCID: 0009-0004-9497-9797

Стахура А.П. Основні об'єкти адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України.

Стаття присвячена визначенню основних об'єктів адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України. Наголошено на тому, що незважаючи на нормативно закріплені гарантії рівності прав жінок та чоловіків в Україні, практика функціонування правоохоронних органів України демонструє тривале існування певних бар'єрів у забезпеченні гендерного балансу. Звернуто увагу на те, що проблема досягнення рівності між жінками та чоловіками у секторі безпеки і оборони України не перестає бути актуальною, тоді як введення воєнного стану в Україні лише актуалізувало її значущість. До об'єктів адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України віднесені наступні: а) права, свободи та законні інтереси жінок та чоловіків при проходженні служби в поліції; б) принцип недискримінації за ознакою статі у колективах; в) кадрова політика, спрямована на формування гендерного балансу; г) гендерно нейтральні умови проходження служби та рівні можливості для жінок та чоловіків; ґ) правопросвітницька діяльність; д) внутрішні організаційні документи щодо недопущення дискримінації та забезпечення гендерної рівності; е) інституції, уповноважені реагувати на прояви дискримінації за ознакою статі; є) механізми захисту та відновлення прав осіб, постраждалих від проявів дискримінації за ознакою статі в Національній поліції України. Вказано на суб'єктів владних повноважень в МВС України та Національній поліції України до повноважень яких віднесено забезпечення гендерної рівності. Об'єкти адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України визначені як відносини та пов'язані з ними права, інституції, політики й механізми які зазнають управлінського впливу уповноважених суб'єктів щодо захисту від дискримінації за ознакою статі а також забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час вступу, проходження та припинення служби в поліції. Наголошено, що стан адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності в Національній поліції України залишається фрагментарним. Як наслідок, названі об'єкти адміністративно-правового забезпечення залишаються недостатньо «захищеними» дією правових та організаційних інструментів, що породжує подальше існування проблем у досліджуваній сфері.

Ключові слова: стаття, права і свободи, поліція, об'єкт, гендерна рівність, недискримінація, рівність жінок та чоловіків, адміністративно-правове забезпечення, гендерний баланс.

Stakhura A.P. The main objects of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine.

The article is devoted to identifying the main objects of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine. It is emphasized that despite the statutory guarantees of equality of rights of women and men in Ukraine, the practice of functioning of law enforcement agencies of Ukraine demonstrates the continued existence of certain barriers to ensuring gender balance. The author emphasizes that the problem of achieving equality between women and men in the security and defense sector of Ukraine does not cease to be relevant, while the introduction of martial law in Ukraine has only actualized its significance. The objects of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine include the following: a) rights, freedoms and legitimate interests of women and men while serving in the police; b) principle of non-discrimination on the basis of gender in teams; c) personnel policy aimed at forming a gender balance; d) gender-neutral conditions of service and equal opportunities for women and men; e) legal awareness activities; f) internal organizational documents on non-discrimination and gender equality; g) mechanisms for protecting and restoring the rights of victims of gender discrimination in the National Police of Ukraine. The author indicates the

subjects of authority in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police of Ukraine whose powers include ensuring gender equality. The objects of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine are defined as relations and related rights, institutions, policies and mechanisms that are subject to the management influence of authorized entities to protect against gender discrimination and ensure equal rights and opportunities for women and men when entering, performing and terminating service in the police. It is emphasized that the state of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine remains fragmented. As a result, the mentioned objects of administrative and legal support remain insufficiently "protected" by the action of legal and organizational instruments, which gives rise to the further existence of problems in the area under study.

Key words: gender, rights and freedoms, police, object, gender equality, non-discrimination, equality of women and men, administrative and legal support, gender balance.

Постановка проблеми. Розв'язана проти України військова агресія викликала багато змін у більшості складових суспільного життя. Значною мірою це обумовлено проведенням мобілізаційних заходів, нелегальним виїздом осіб чоловічої статі призовного віку за межі України, внутрішнім переміщенням значної кількості населення, обмеженнями прав і свобод людини тощо. Серед іншого, реалії відкритого збройного протистояння та воєнного стану позначились на внутрішній організаційній діяльності органів публічної адміністрації.

Так, одним із небагатьох питань, що набули «нового значення» у особливих правових умовах слід вважати збільшення уваги до забезпечення рівності жінок та чоловіків (гендерної рівності) в Україні. Насамперед, тут потрібно вести мову про спеціальності та сфери, які мають стійку асоціацію у традиційному суспільстві з чоловічою статтю: Збройні сили України, правоохоронні органи, будівництво, транспорт тощо. Так, все більшу роль у діяльності Національній поліції України відіграють поліцейські жіночої статі.

Незважаючи на нормативно закріплені гарантії рівності прав жінок та чоловіків в Україні, практика функціонування правоохоронних органів України демонструє тривале існування певних бар'єрів у забезпеченні гендерного балансу. Перерахованими обставинами і обумовлена необхідність дослідження адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України в цілому та об'єктів такого забезпечення зокрема.

Мета статті полягає у визначенні основних об'єктів адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України.

Стан опрацювання проблематики. Проблема досягнення рівності між жінками та чоловіками у секторі безпеки і оборони України не перестає бути актуальною, тоді як введення воєнного стану в Україні лише актуалізувало її значущість. Серед українських науковців, які досліджували гендерну проблематику у призмі права слід вказати на доробок І. Грицай, Н. Ісакова, Б. Логвиненка, Т. Марценюк, Л. Наливайко, Н. Уварової та багатьох інших. Поряд і цим, триваючі мобілізаційні заходи обумовлюють своєчасність вирішення проблем, пов'язаних із досягненням гендерного балансу у діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу слід розпочати з визначення сутності поняття «адміністративно-правове забезпечення», що дозволить нам виокремити його основні об'єкти у призмі гендерної рівності в Національній поліції України.

Так, Л. Чистоклетов та О. Хитра під адміністративно-правовим забезпеченням пропонують розуміти адміністративно-правову основу впливу суб'єктів державно-владних повноважень на суспільні відносини у сфері публічного управління та їх діяльність, спрямовану на формування, використання й удосконалення цієї основи з метою реалізації цілей адміністративного права [1, с. 176].

Зі свого боку В. Терехов звертає увагу на те, що термін «забезпечення» розглядається як система заходів, факт діяльності суб'єкта охорони правопорядку, низка способів та засобів функціонування явищ. Також, під «адміністративно-правовим забезпеченням правоохоронної діяльності» він пропонує розуміти систему законодавчо закріплених адміністративно-правових засобів реалізації прав та свобод громадян за допомогою визначеного кола суб'єктів у рамках їх компетенції щодо забезпечення правоохоронних функцій [2, с. 67].

У зв'язку із цим В. Левківська вдало відмічає, що конкретний зміст поняття «адміністративно-правове забезпечення» великою мірою залежить від того, яким суб'єктом (суб'єктами) воно здійснюється, і вектор його спрямованості, тобто того, що є об'єктом чи конкретним предметом адміністративно-правового впливу [3, с. 84].

Дійсно, говорячи про адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності потрібно відмежовувати його, приміром, від адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я. Тут сама сутність забезпечення залишається незмінною, але при цьому суттєво відрізняються його

зовнішні та внутрішні сторони. Мають бути враховані не тільки законодавчі акти та відповідні заходи, здійснювані органами публічної влади, а й програми, спрямовані на подолання гендерної нерівності, інформаційні кампанії з питань гендерної рівності, відповідні механізми моніторингу та звітності про стан гендерної рівності а також захист від будь-яких проявів дискримінації за ознакою статі у всіх сферах життя.

Наприклад, О. Левицький як об'єкт адміністративно-правового забезпечення досліджував карантинні і протиепідемічні заходи, під якими пропонував розуміти спеціальні адміністративні, медичні, санітарні та, зокрема, протиепідемічні заходи правового режиму карантину, які носять, переважно, обмежувально-примусовий характер та застосовуються на відповідній території держави у чітко визначених часових і кількісних рамках з метою протидії поширенню інфекційних хвороб, припиненню епідемій, а також запобіганню смертності і нанесенню шкоди здоров'ю населення України [4, с. 487].

Т. Корж-Ікаєва у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх» як об'єкти адміністративно-правового забезпечення розкрила права і свободи неповнолітніх, визначивши поняття та особливості такого забезпечення через систему суб'єктів [5, с. 14].

У свою чергу, Т. Білоус визначає об'єктами адміністративно-правових відносин у сфері нотаріальної діяльності різноманітні матеріальні й нематеріальні блага, які становлять публічну цінність та діяння суб'єктів адміністративного права в зазначеній сфері [6, с. 18].

Не менш важливо вказати, що спільними рисами адміністративно-правового забезпечення та адміністративно-правового регулювання є їх упорядковувачий вплив на суспільні відносини, наявність спеціальних адміністративно-правових засобів, а також спрямованість на досягнення сталого функціонування держави і суспільства. Відмінності між цими категоріями полягають у пріоритеті цілей: для адміністративно-правового регулювання основною метою виступає реалізація волі держави, а для адміністративно-правового забезпечення – узагальнених потреб та інтересів громадянського суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності, територіальних громад та окремих громадян [7, с. 553].

Отже, визначальним для нас має бути поняття «адміністративно-правове забезпечення», яке спрямоване на реалізацію прав, задоволення потреб та інтересів учасників правовідносин щодо досягнення гендерного балансу в системі Національної поліції України.

Разом із тим, спираючись на певну спорідненість термінопонять «адміністративно-правове забезпечення» та «адміністративно-правове регулювання», що полягає у впорядкуванні суспільних відносин, слід детальніше зупинитися на розумінні його об'єкту.

Так, Ю. Бурченко дослідивши адміністративно-правове регулювання правопорушень щодо порушення вимог карантину називає його об'єктом матеріальні й нематеріальні блага, які виникають у сфері забезпечення санітарного й епідемічного добробуту населення: життя, здоров'я [8, с. 106].

Більш широко на це дивився З. Гладун, визнаючи об'єктами адміністративно-правового регулювання у сфері охорони здоров'я певні відносини і явища, галузі й підгалузі медичної та інших видів діяльності у сфері охорони здоров'я, система, територіальні, галузеві, і функціональні підсистеми охорони здоров'я населення України, а також принципи її організації і функціонування [9].

У свою чергу, В. Волков вважає, що об'єкт адміністративно-правового регулювання галузі стандартизації та сертифікації становить собою сукупність суспільних відносин, що виникають у зв'язку з функціонуванням систем сертифікації та стандартизації в Україні, які упорядковані на основі права [10, с. 8].

Таким чином, під об'єктами адміністративно-правового забезпечення можна розуміти певні явища, блага, інституції та відносини, які зазнають управлінського впливу уповноважених суб'єктів адміністративного права з метою задоволення публічного інтересу у певній сфері.

Характеризуючи забезпечення гендерної рівності у вітчизняній правоохоронній системі варто наголосити, що загалом, у МВС України формування політики рівних прав і можливостей жінок та чоловіків покладено на Департамент моніторингу дотримання прав людини. Вказаним підрозділом підтримуються та впроваджуються всі державні та міжнародні ініціативи, ідеї та програми, які допомагають утвердити інституційний механізм з реалізації гендерної політики та сформувані політику з урахуванням принципів нульової толерантності та поваги до прав людини [11].

Зі свого боку, в структурі Національної поліції України провідну роль щодо забезпечення гендерної рівності відведено Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України. Зокрема, до одного із завдань цього підрозділу належить забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення та усунення проявів дискримінації в діяльності органів (підрозділів) поліції [12].

У наведеному аспекті Б. Логвиненко вдало відмічає, що проблема забезпечення гендерної рівності в поліції не є суто українською, а носить міжнародний характер. Причому сутність проблем, пов'язаних з гендерною сенсibiлізацією в поліції багато в чому є тотожними як для розвинутих демократичних держав, так і для держав третього світу. Також, в умовах дії воєнного стану, для жінок-поліціянток зростають стресові чинники суб'єктивного і об'єктивного змісту, збільшується загроза сексуального насильства, посилюються напруженість і виникнення конфліктних ситуацій. Натомість, позитивними моментами в таких умовах можна вважати зменшення гендерних упереджень, більш тісна взаємодія з населенням та зростання довіри останнього до діяльності поліції, зростання відсотку жінок-поліцейських на керівних посадах [13, с. 616].

Також, варто відмітити те, що адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в Національній поліції України залишається важливим аспектом державної політики, спрямованої на утвердження рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, а не лише у призмі поліцейської діяльності. Сьогодні із впевненістю можна стверджувати про певну спорідненість проблемних питань щодо гендерної рівності у всіх складових сектору безпеки та оборони України.

Переходячи до об'єктів адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України пропонуємо включити до них наступні: а) права, свободи та законні інтереси жінок та чоловіків при проходженні служби в поліції; б) принцип недискримінації за ознакою статі у колективах; в) кадрова політика, спрямована на формування гендерного балансу; г) гендерно нейтральні умови проходження служби та рівні можливості для жінок та чоловіків; ґ) правопросвітницька діяльність; д) внутрішні організаційні документи щодо недопущення дискримінації та забезпечення гендерної рівності; е) інституції, уповноважені реагувати на прояви дискримінації за ознакою статі; є) механізми захисту та відновлення прав осіб, постраждалих від проявів дискримінації за ознакою статі в Національній поліції України.

Звернімо увагу, що у титульному в досліджуваному аспекті Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (далі – Закон № 580-VIII) питанню забезпечення гендерної рівності не приділено окремої норми. Зазначену обставину не можна сприймати позитивно, адже відповідні гарантії рівних прав між жінками та чоловіками мають бути закріплені не лише у спеціальному законодавстві, а й дублюватися в інших законодавчих актах. Це створюватиме систему надійних правових запобіжників для унеможливлення будь-яких проявів дискримінації за ознакою статі, порушення прав жінок з числа поліцейських та сприятиме досягненню гендерного балансу.

Як позитивне виключення, можна вказати на ч. 5 ст. 65 Закону № 580-VIII, де закріплено недопущення переміщення поліцейських жіночої статі за ініціативою керівника відповідного органу (установи, закладу) поліції на посади, нижчі ніж та, яку вони займали, з мотивів, пов'язаних із вагітністю, наявністю дітей віком до трьох років (до шести років – за медичними показниками), або у зв'язку з тим, що вони є самотніми матерями та мають дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей з інвалідністю [14].

Разом із тим вищезгадана норма не здатна всебічно і повноцінно забезпечити реальне, а не декларативне досягнення гендерної рівності в Національній поліції України. Відповідно, характеризуючи стан адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності в Національній поліції України, можна стверджувати про його фрагментарність. Як наслідок, виокремлені вище по тексту об'єкти відповідного забезпечення залишаються недостатньо «захищеними» дією правових та організаційних інструментів, що породжує подальше існування проблем у досліджуваній сфері.

Вважаємо, що для поліпшення поточної ситуації необхідно не тільки зосередити увагу, на виокремлених нами об'єктах як таких, що потребують належного адміністративно-правового регулювання, а й забезпечити належний взаємозв'язок між правовими, соціальними, політичними та організаційними інструментами, що справлятимуть комплексний вплив. Наприклад, відомча політика щодо забезпечення гендерної рівності у системі Національної поліції України має кореспондуватися зі змінами до чинного законодавства, насамперед, Закону № 580-VIII та відповідними організаційними заходами, спрямованими на досягнення гендерного балансу.

Висновки. Таким чином, під об'єктами адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України можна розуміти відносини та пов'язані з ними права, інституції, політики, механізми які зазнають управлінського впливу уповноважених суб'єктів щодо захисту від дискримінації за ознакою статі а також забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час вступу, проходження та припинення служби в поліції.

Подальші наукові дослідження будуть зосереджені на перспективних напрямках досягнення гендерного балансу в Національній поліції України у повоєнний період а також оптимізації діяльності суб'єктів владних повноважень у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 3. С. 173-180.
2. Терехов В. Поняття адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності. *Право.ua*. 2020. № 3. С. 65-68.
3. Левківська В.М. Адміністративно-правове забезпечення національної безпеки. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 83-88.
4. Левицький О.О. Поняття та особливості карантинних і протиепідемічних заходів як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 487-493.
5. Корж-Ікаєва Т.Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх : автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2008. 17 с.
6. Білоус Т.Й. Суб'єкти та об'єкти адміністративно-правового регулювання державної нотаріальної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 29. Т. 2. С. 16-19.
7. Шопіна І. М. Адміністративно-правове забезпечення та адміністративно-правове регулювання: співвідношення понять. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 550-554.
8. Бурченко Ю.В. Адміністративно-правове регулювання правопорушень щодо порушення вимог карантину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 105-107.
9. Гладун З.С. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я населення. URL: https://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=27.
10. Волков В.В. Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації та сертифікації в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Одеса, 2013. 22 с.
11. Рівні права та можливості. МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua/activity/rivni-prava-ta-mozlivosti>.
12. Департамент головної інспекції та дотримання прав людини. Національна поліція України. URL: <https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi/departament-golovnoyi-inspekciyi-ta-dotrimannya-prav-lyudini>.
13. Логвиненко Б. О. Гендерна сенсibilізація в діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 615-616.
14. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.